

Звездајни музеј Рума

Драгомир Јанковић

Румски потоци – хералдички симбол
градских амблема

Рума, мај-јун 2017.

Завичајни музеј Рума

Драгомир Јанковић

Румски потоци – хералдички симбол градских амблема

Рума, мај-јун 2017.

издавач:
Завичајни музеј Рума

за издавача:
Снежана Јанковић

уредник:
Снежана Јанковић

аутор текста:
Драгомир Јанковић

превод:
Бојана Ланц

припрема и штампа:
Д.О.О. „Штампа”, Рума

тираж:
150 примерака

Потоци

Борковачки поток

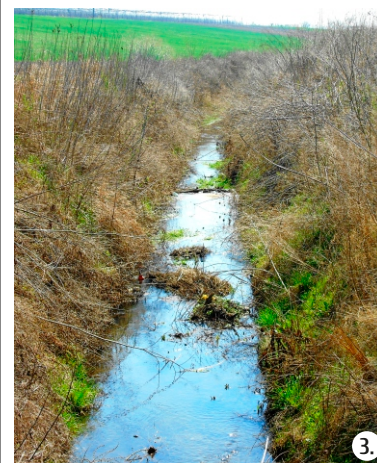
Северно од Руме, већ на десетак километара у ваздушној линији, почиње благо да се таласа и уздиже Фрушка гора, нижи планински венац који се пружа у правцу исток – запад, дужине око 80 km и највеће ширине приближно 15 km. Смештен је између Дунава и Саве, готово на крајњем југу Панонске низије. (сл. 1)

Захваљујући просечно великој количини падавина у току године (670 mm), геолошком саставу и великом броју сталних извора, хидрографска мрежа Фрушке горе је веома густа и релативно правилно распоређена. Хидрографску мрежу чине површинске воде представљене изворима, врелима, густом мрежом водених токова, барама и вештачким акумулацијама.

Са њених подужних падина слива се 42 углавном мања водотока¹ од којих једна трећина, чинећи 87,5 % од укупне дужине потока и речица, припада јужном - сливу Саве. Само горњи, изворишни делови ових потока припадају пределу са географским карактеристикама планинске области и стога имају дубоке и изразите долине без долинских равни. Убрзо, спуштајући се преко лесних заравни, ове поточне долине се проширују и полако губе свој претходни карактер. Потоци јужне падине знатно су краћи у односу на потоке северне падине, пошто релативну висину била Фрушке горе смањује сремска лесна зараван. У прошлости су се потоци у нижим деловима Срема често изливали и плавили обрадиве површине, путеве и насеља и вршили снажну ерозију земљишта услед пролећних обилних падавина, а у току лета већина њих би пресушила. У циљу редуковања изливања у пролеће и наводњавања у летњим месецима, потоци су преграђивани и на тај начин изграђене су бројне вештачке акумулације Фрушке горе (укупно тринаест²).

¹ Др Бранислав Букуров и др Слободан Ђуричић, Општина Рума – географска монографија, ПМФ Нови Сад, Институт за географију, Нови Сад 1990.

² Сот, Бурје, Мохарач, Чалма, Врањеш, Тестера, Бели Камен, Павловци (Кудош), Борковац, Међаш, Добродол, Шелевренац и Љуково; др Александар Крајић, Драгуљи Срема, www.sgd.org.rs/publikacije/.../60/VII%20-%20Krajic%20Aleksandar.pdf

Три од 14 јужних потока: Јеленачки, Борковачки и Кудошки³ (сл. 2, 3, 4) одиграли су кључну улогу у избору локације, изради плана и каснијем развоју Нове Руме од половине XVIII века па све, на различите начине, до данас (сл.4а).

Као незаобилазна, важна и аутентична, карактеристична географско-хидрографска одлика овог дела Срема заузели су кључно место на три досадашња градска амблема у облику три таласасте греде у подножној зони или стопи - доњој трећини хералдичког штита.

³ Поток Јеленце граде 10 поточића који настају испод главног развођа Фрушке горе и састају се више Ирига. Јеленце широким делом пролази источном периферијом Руме. Ту је каналисан, са десне стране прима поток Борковац и југозападно од Руме улива се у поток Кудош. (Укупна дужина му је 21 km.)

Поток Борковац настаје из неколико изворишних кракова на подгорини Фрушке горе северно од Ривице. Протиче кроз Руму јужно од насеља, улива се у поток Јеленце, а са њим у поток Кудош. северно од Руме дол којим тече борковачки поток преграђен је земљаном браном и створено је истоимено вештачко језеро. (Укупна дужина му је 20 km.)

Велика изворишна челенка, формирана северно од Врдника гради Велики поток који протиче поред Павловаца, а јужно од овог села зове се поток Кудош. Каналисан је и тако усмерен ка реци Сави код Јарка. (Укупна дужина му је 25 km). Др Бранислав Букуров и др Слободан Ђуричић, Ibid.

Хералдика

Најчешће се дефинише као помоћна историјска наука (у област научних дисциплина званично улази тек од XIX века) која проучава постанак, развој и уметничку обраду грбова од њихове појаве у XI веку (по прихваћеним важећим критеријумима), па све до данас. Она такође, утврђује правила састављања грбова, начине њиховог ликовно-графичког обликовања и тумачења представљених фигура и симбола.

Назив је изведен од новолатинске речи *Heraldus* и германске речи *Herald* (односно *Herold*) - гласник. Херолд је у средњем веку био нижи службеник феудалног господара у западној и средњој Европи, а била му је поверена брига о спровођењу правила и евидентирању начина обележавања јединица у ратним походима, а у миру распоређивање и најављивање грбова, односно њихових власника на племићким скуповима и турнирима. (сл. 5) Херолди су тако, на одређен начин били и први хералдичари.

Постоји неформална подела на два основна периода у настанку и развоју хералдике и хералдичких правила: *предхералдички период* (време до крсташких ратова) и *период хералдике* (од крсташких ратова до данас).

Први период односи се на почетке употребе различитих специфичних компактних знакова - симбола (митска бића, флора, фауна и једноставни геометријски облици) који јасно и недвосмислено визуелно дефинишу одређене социјалне групе, владаре или династије и који сеже дубоко назад у прошлост, митолошко доба разних народа, антику па све до праисторије. (сл.6, 7, 8) Археолошки налази остатака обележених одређеним симболима: грађевинских елемената, војне опреме, мобилијара, нумизматике или сличних предмета свакодневне употребе, у том периоду представљају збир несистематизованих мотива који ће касније у многим примерима послужити као извор и основа за настанак модерне хералдике.

Мада прве форме обележја сличних карактеристика на својим штитовима доносе ратници по повратку из Првог крсташког рата 1099. године, грбови у да-

8.

9.

11.

10.

12.

нашњем смислу јављају се нешто касније, око 1130. године, скоро истовремено: у Немачкој, Француској и Енглеској. У рукописима се први грб јавља 1127. године, а на печатима 1131⁴. Непосредно пре почетка Другог крсташког рата 1147. године француски краљ Луј VII „Млади“ (Louis VII „le Jeune“, 1120-1180) наређује увођење хералдичких правила, што је постепено и спроведено. Тако је Фридрих I Барбароса (Friedrich I, 1120-1190), по поласку у Трећи крсташки рат 1189, већ имао значајно уређена хералдичка правила - што се сматра почетком хералдичке науке.

Рана литература из области хералдике сводила се искључиво на блазонирање - описе изгледа грбова⁵. Прво озбиљније дело, „Немачки штит“ - *Clipearius Teutonicorum*, око 1260?, написао је Конрад фон Муре (Konrad von Mure, 1210-1281) (сл. 9) управник богословије у Цириху и аутор више збирки латинских дидактичких песама. Следећи аутор, италијански правник Бартоло де Сасоферато (Bartolo da Sassoferrato, 1314-1357) (сл. 10) написао је хералдички трактат са свим одликама научног дела: „О знаковима и грбовима“ - *De insigniis et Armis*, око 1350. Хералдичка правила установио је Клемент Принсо (Clément Prinsault) у делу „Расправа о грбу“ - *Traité du blason* из 1416. (сл. 11), а завршну дефиницију хералдичких принципа утврђује Клод-Франсоа Менестрије (Claude-François Méneestrier, 1631-1705) (сл. 12) француски језуита, члан краљеве свите и хералдичар, у делу: „Сажета методика хералдичких принципа, или права уметност грба“ - *Abbrégé méthodique des principes héraldiques, ou du Véritable art du blason*, из шездесетих година XVII века⁶.

⁴ Интервју са Мирком Ј. Стојнићем, <http://www.heraldikasrbija.rs/sr-5/>

⁵ Из потребе прецизног описа грбова проистекла је потреба за хералдским језиком. Блазонирање (blason - старо фр. грб) је језгровита језичка формула која потпуно недвосмислено описује грб. Данас опстаје да би се одвојило битно од небитног, да би се прецизирали хералдички мотиви (која је боја, лав пропет или у пролазу...) и да би се очувала хералдичка вештина (прво се описује позадина док боја долази увек на крају. Стилизација може да се мења а блазон не!)

⁶ Различити извори наводе различите године - од 1650. до 1770.

Време до краја XV века често се назива „период живе хералдике“ а време од XVI до краја XIX и почетка XX века, „период мртве хералдике“⁷.

У првом периоду грбови се израђују према прецизно разрађеним и фиксираним правилима из доба њеног изворног и уметнички најдовршенијег израза (касна готика); уз практично занемарљиве примере минималних одступања.

У другом периоду напуштају се претходна строга правила у погледу употребе одређених боја, примене тачних размера између појединих делова грба (штита и шлема са украсом), грбови добијају богатије и раскошније облике пуне декоративних, неважних елемената. Од тог периода па надаље, грб се састоји од: штита, шлема, круне (изнад штита или на шлему) и накита (украс врха шлема, плашт на штиту, балдахин, фигуре које држе штит, траке са девизама - геслима или бојним покличима, ордени...) (сл. 13). Такође се појављују мотиви, симболи и фигуре који су, по изворном схватању хералдике, потпуно нехералдички (нпр. грбови америчких држава: САД-а, Гватемале, Еквадора...) (сл. 14, 15, 16).

Сматра се да је укупно, то период декаденције и неколико великих хералдичких криза у директној вези са одређеним друштвеним променама (крај витештва и његових традици-оналних вредности, око 1500. године; увођење тзв. „наполеонске хералдике“ у време француске револуције 1789. године; талас европских револуција 1848. године, који је узроковао културно-историјску, романтично-носталгичну тенденцију обнове и очувања хералдичке традиције пропадајућег племства; светски ратови у првој половини XX века и установљење комунистичко-социјалистичких режима са агресивном, идеолошки стилизованом хералдиком...) ⁸.

Дакле, под утицајем историјско-социјалних околности, крајем XIX и почетком XX века дошло је до краткотрајне обнове хералдичких форми, па су се у из-

13.

14.

15.

16.

⁷ Enciklopedija likovnih umjetnosti II, Leksikografski zavod FNRJ, Zagreb, 1962, str. 525

⁸ Grboslovje – Arhiv Republike Slovenije, www.arhiv.gov.si/fileadmin/arhiv.gov.si/.../Heraldika.pdf

17.

18.

19.

20.

ради грбова насталих у то време поново примењивала стара, класична начела, а формална одлика била им је архаизација и подражавање стилских одлика из доба пуног процвата хералдике – XIV и XV века. Такође, било је то време, посебно на територији Аустроугарске, распрострањене комерцијализације и снижавања критеријума у додели грбова.

Грбови после Првог светског рата дефинитивно напуштају начела класичне хералдике. Врхунац ових тенденција представља тзв. „социјалистичка хералдика“. Потреба за обележјима којим би држава новог друштвеног поретка била представљена равноправно са другим сувереним државама јавила се у СССР-у, првој комунистичкој земљи, после револуције 1917. (сл. 17) Нова власт је желела нове симболе који неће асоцирати на свргнуто феудално уређење. Усвојен је национални амблем без традиционалних хералдичких елемената (штит, кацига, грб и плашт), односно састојао се од знатно једноставнијих симбола. Овај стил су ускоро усвојиле друге социјалистичке и комунистичке државе. Међу њима је био и велики број ваневропских земаља које су такође настојале да номинално усмере пажњу на обичне грађане и актуелну стварност, односно оне које су намеравале да направе отклон од феудалних и аристократских традиција (сл. 18, 19, 20). Средином шездесетих година овај стил постепено се, пред растућим, општим експанзионистичким утицајем Запада, почео стапати са својом изворном претходницом.

У задњој четвртини XX века најзад је почела, дугоочекивана и неизбежна, обнова која поново оживљава суштину изворне хералдике, ослобађајући је од свега што су јој током пет векова споља наметнули најразличитији уметнички и друштвено-политички токови.

Марко Александар Пејачевић

Историјски грб

Старији и млађи доступни извори и литература при помену првог амблема Руме углавном наводе 1749. годину као референтну у стицању званичног обележја града. Истовремено, изричито се не дефинише ни једна од три, тада уобичајено могуће инстанце, извора хералдичких почаста - fons honorum (Угарска круна, Велики палатинат војвода од Срема – дом Одескалки или Свето римско царство)⁹ које су могле легално да одреде или спроведу чин доделе хералдичког знамења.

Године 1749, 1. јануара, свега неколико година од оснивања, почетка изградње и насељавања Нове Руме, власник поседа и утемељивач насеља, властелин барон Марко Пејачевић (Marcus Alexander Pejacsevich, 1694-1762) тадашњим становницима издао је тзв. „Слободницу“ (Freibrif) у циљу тачног регулисања односа, права и обавеза, слободних грађана и феудалца. Између осталог, у једној од 16 тачака овог важног документа, наводи се да „као и друга слободна трговишта или градови, Рума добија свој грб и печат“¹⁰ ... И даље се стриктно не наводи извор почаста, односно: ко додељује Новој Руми ова знамења? До нашег времена и сазнања није дошла ни једна званична исправа, даровница или патентно писмо, којим се потврђује додела овог официјелног заштитног знака.

Додатну дилему уноси чињеница да у Занатлијској повељи издатој од стране царске канцеларије у Бечу 1819, седамдесет година након устаљеног и често експлоатисаног, наведеног датума стицања грба, официјелни царски хералдички ауторитет као да није познавао грб Руме. Наиме, у Повељи аустријског цара Франца I (Franz Joseph Karl II, 1768-1835), на једној од уводних илуминисаних страна, централно место заузима новоустановљени еснафски печат румских занатлија са укомпонованом представом измењеног грба грофова Пејачевић (црвено поље штита уместо плавог, плава бордура штита уместо црне...) са два осврнута и „разоружана“, златна, контурирана лава као држачима штита, као и ликовима пат-

21.

22.

23.

⁹ Драгомир Ацовић, Пројекат грба и стега Руме, Српско друштво за хералдику, генеалогiju, вексилологију и фелеристику, Комисија за територијалну хералдику, Београд, 2003.

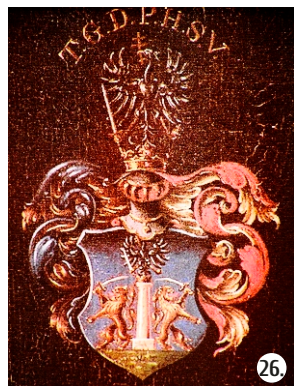
¹⁰ Василије Крстић, Слободница, рукопис, превод на српски језик, Архив САНУ, Ср.Карловци, ПМА 318/1777.

24.

Щарпан деи браћен Пејачевић, 25.

26.

рона румских занатлија у медаљонима: св.Флоријана и св.Николе. (сл. 21). Око централне представе распоређени су грбови Краљевине Угарске, Хрватске, Славоније и Далмације. Изнад је грб Сремске жупаније а испод грофовски грб Пејачевића, измењен на идентичан начин као на занатлијском печату (сл. 22). Било би очекивано да се у описаној композицији појави већ постојећи грб Руме.

Уметник, илуминатор, прибегао је импровизацији због, очигледно слабог познавања тачног изгледа грофовског грба породице Пејачевић. Такође је извесно да није уопште знао за постојање грба Руме јер га, по свему судећи, није било у царском каталогу – грбовнику. Могућ крајњи закључак је: Рума је заиста добила грб истовремено са „Слободницом“, наведене 1749, од свог властелина барона Марка Пејачевића. Његов статус на друштвеној лествици био је у успону, а знатно је порастао када је постао администратор новоосноване Сремске жупаније 1745. а нешто касније, 1751, и њен први велики жупан¹¹. Он је заиста могао да додељује, посебно на својим поседима, по праву заступника великог палатината (дома Одескалки) које садржи и право поделе грбова и титула (нобилитације), локалних, мање важних хералдичких знамења или одређених службених титула.

У композицији грба Руме употребљени су различити, већ постојећи, познати хералдички елементи. Централни мотив, крунисани стуб, преузет је из низа варијанти грбова породице Пејачевић¹² (сл.23, 24, 25, 26). Измена се састоји у тростепеном закривљеном постаменту централног стуба којим је замењен једно-степени са властелинског грба. На врху стуба смештена је веома сумарно назначена, фрагментована круна непрецизно дефинисане боје (у једној много каснијој, бојеној верзији је зелена!) из које израста патријаршијски крст (сл. 27), инкорпори-

¹¹ Jasminka Najcer Sabljak, Silvija Lučevnjak, Likovna baština obitelji Pejačević, katalog izložbe, Galerija likovnih umjetnosti Osijek, Osijek, 2013. str.18

¹² Стуб је прастари симбол моћи, мудрости и постојаности. Метафорички означава свог носиоца, властодршца као сигуран ослонац и заштиту слабијима од себе. Јавља се као мотив на многим древним фригијским споменицима а најпознатија представа је на главној капији Микене.

ран са грба Угарске¹³ (сл. 28). Две шестокраке звезде лоциране у средњој зони штита, са леве и десне стране, могу представљати алузију на тада актуелну административно-политичку припадност Славонском краљевству у оквиру Хабзбуршке монархије, које има такву звезду у свом грбу (такође, низ градова са овог подручја у грбу има по једну а више њих и две овакве звезде¹⁴). Шестокрака звезда је врло раширен симбол, чак један од чешћих у широј српској хералдици (рачунајући и тзв. „илирску“) и вероватно се, преко утицаја западне, аустријске хералдике, везује за хришћански симбол Богородице (шестокрака звезда у комбинацији са полумесецем) али и назнаку војничких заслуга у борби против Турака¹⁵.

Посебни, специфични елементи румског грба су: две руке савијене у лакту, заврнутих рукава и откривених подлактица (у ранијим варијантама руке врше функцију држача златне властелинске круне а у каснијим, салутирају шакама опружених, састављених прстију са одвојеним палцем); иницијали у две колоне, лево и десно (dexter & sinister) дуж стуба: IHS и EOR (In Hoc Signo Evadet Opiddum Ruma¹⁶) и посебно, мотив три водотока - румска потока (сл. 29).

Боје историјског грба Руме делимично су документоване 135 година након додељивања самог знамења, у „Статуту аутономног и повељеног трговишта Руме о уређењу трговиштне управе“ из 1884¹⁷. По овом документу, употребљена варијанта француског барокизованог штита била је у тону једне од толерисаних помоћ-

¹³ Патријаршијски крст се јавља у грбу Угарске још за владе Беле IV (1235-1270), сребрни на црвеном пољу. Касније, за време владавине Беле V (Oton II Vitelsbach, 1305-1308) биће допуњен зеленим крунисаним тробрегом и као такав ће ући у садшњи грб Мађарске.

¹⁴ Чаковец, Ђаково, Крижевци, Домаговићи...

¹⁵ http://www.ljubodraggrujic.com/Gallery/Civic%20and%20National/Dorchol_veliki.htm

¹⁶ „У овом знаку ће напредовати град Рума“.

¹⁷ У члану 3, став 2 наводи се - „Грб је овога изгледа: Мрко поље које три потока (сребрне боје) и то румски, јеленачки и कुдошки пресиечају; на сриеди је дупли крст сиве боје, над којим двије руке златну круну држе. Уз крст (с’десна и с’лиева по три слова) поређани су иницијали И Х С Е О Р што изражава: „In hoc signo evadet opiddum Ruma“. Испод ових почетних слова налази се с’десна и с’лиева по једна звијездича“. Библиотека Матице српске, Нови Сад, иб. 728668.

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

34.

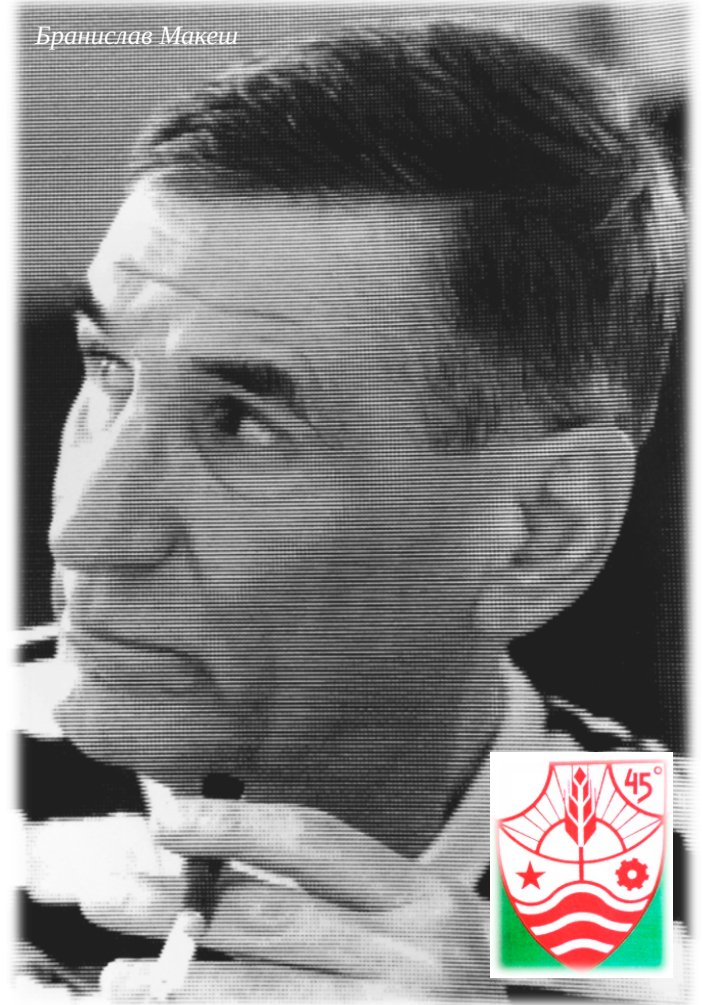
35.

них хералдичких боја, тене – боје кестена, потоци и патријаршијски крст су сребрни а круна је златна. Боја осталих елемената: стуба са капителом и круном, руку... овде није одређена, па је засигурно, у складу са глобалним стањем хералдике, коришћена произвољно - од прилике до прилике.

Знатно касније, у другој половини тридесетих година прошлог века, појавиле су се другачије верзије историјског грба Руме (интернационални рекламни албуми са сличицама поједностављено стилизованих хералдичких амблема европских држава, њихових колонија и градова). Једноставан штит интензивне плаве боје (ултрамарин) био је без круне, са централним златно крунисаним стубом и златним патријаршијским крстом, са две руке заврнутих рукава у пози поздрава на обе стране вршне зоне и пет таласастих хоризонталних поља, наизменично беле и зелене боје, у подножној зони (сл. 30).

Употреба првог румског грба, с обзиром да су званични документи издавани или копирани рукописно, била је углавном ограничена на функцију печата (сл. 31, 32, 33, 34, 35). Докази о његовој штампаној верзији и употреби у облику једнобојног или вишебојног меморандума, за сада не постоје. Своју недовољно експлоатисану улогу званичног знамења града вероватно је окончао по завршетку Првог светског рата и оснивања заједничке јужнословенске државе са својим новим симболима.

Бранислав Макеш

Социјалистички амблем

Иако је социјалистичка идеологија на традиционалну хералдику, као експоненте и рецидиве режима феудалне и буржоаске друштвене репресије, гледала с једнаким презиром као што многи данас управо гледају на њу, потреба за симболичним означавањем припадности одређеној заједници, убрзо је произвела „нову хералдику“ својствену социјалистичким друштвима у целом свету тог времена.

У случају наших земаља, још у току народноослободилачке борбе крајем новембра 1943, у време Другог заседања АВНОЈ-а када су постављени темељи новог југословенског друштва, настао је грб социјалистичке Југославије заједничким радом два уметника: сликара и графичара Ђорђа Андрејевића Куна и вајара Антуна Августинчића приликом украшавања просторије одређене за одржавање овог судбоносног скупа - сале Дома културе у Јајцу. По одлуци Председништва АВНОЈ-а Августинчић је нешто раније израдио будући грб у дрворезу, са пет буктиња као основним елементима, које су представљале пет народа Југославије, а по ранијој одлуци унет је у грб и датум заседања 29. XI 1943. године (сл. 36). Током 1945–1946, настали су готово истовремено грбови социјалистичких република Босне и Херцеговине, Македоније, Словеније, Србије, Хрватске и Црне Горе. Уставом из 1963, када је промењен назив државе у Социјалистичка Федеративна Република Југославија, државни грб је сачувао у основи претходни изглед, с тим што је у самом средишту косим положеним буктињама додата шеста буктиња (сл. 37).

Грб СФРЈ од тог момента није измењен до 90-их година XX века када је дошло до распада југословенске заједнице¹⁸.

Иако се ови амблеми уобичајено називају грбовима, па се тим називом означавају и у званичним документима области које их имају као државна обележја, углавном нису прави грбови, у смислу правила хералдике. Такве симболе понекад и сами креатори и наручиоци не називају грбовима него знаковима, амблемима, логима...

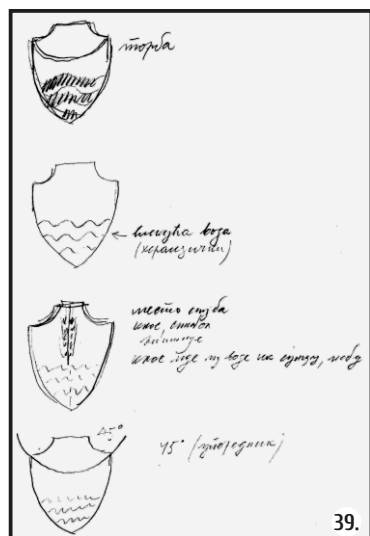
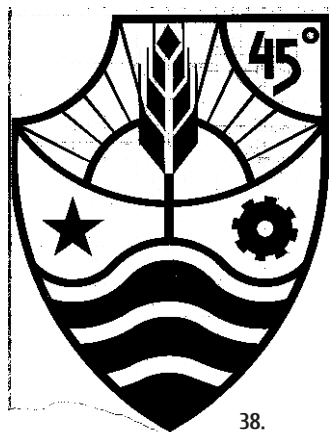

36.

37.

¹⁸http://www.arhivyu.gov.rs/active/srcyrlilic/home/glavna_navigacija/leksikon_jugoslavije/drzavni_simboli/grb.html

Сврха усвајања таквих амблема од стране комунистичких режима била је да се на симболичком плану направи отклон од традиционалних облика европске хералдике. Одбацују се устаљена хералдичка правила – често се занемарује потреба приказивања грба у штиту, а у складу са модерним уметничким правцима прикази се шематизују, иконографија постаје типизирана (црвена петокрака, срп и чекић, зупчаници и фабрички димњаци, сунце и класје жита, земља и пејсажи).

После усвајања знамења југословенске државе и саставних република, амблеме су добили главни градови а затим и они мањи и најмањи као и различита удружења и спортска друштва.

Након неколико деценија, током 1986, (237 година од стицања првог грба) на таласу масовног „означавања“ градова широм бивше заједничке домовине, стигла је и Рума до новог обележја. После конкурса неуспелог исхода, општинска комисија је одабрала академског графичара и сликара, професора Академије примењених уметности у Београду, румљанина Бранислава Макеша, да изради заштитни знак граду свог детињства и младости.

Уметник изграђеног, зрелог модерног опуса са више графичких циклуса и професорском каријером, приступио је проучавању актуелних „хералдичких“ принципа и следно томе, очекиваном репертоару идеолошких симбола. Одмах уочава румске потоке као једини симбол које може да понови на овако детерминисаном амблему¹⁹.

Одлучује се за штит који дефинише као „варијанту између француског и швајцарског“²⁰ (касније описан као облик „карикираног тарча“^{21,22}) подељен хори-

¹⁹ „...Размишљајући о новом грбу који ми је поверен на пројектовање такође сматрам да ова три водотока (нама румљанима драга потока: кудошки, борковачки и јеленачки) нађу места и у новом грбу да тако сачувамо оно што се сачувати може“. Бранислав Макеш, Опис грба града Руме, необјављени рукопис, Београд 23 X 1986. ОУЗ ЗМР

²⁰ Бранислав Макеш, Ibid.

²¹ Драгомир Ацовић, Ibid.

²² Коњички турнирски штит (tartshe, targe-pavesse).

зонтално на три дела. Вршну зону обележава лук који повезује леви и десни горњи угао штита и означава 45 географски упоредник. Изнад њега је шематски приказ сунца и класа жита („...у централном делу и повезује земљу и воду са сунцем и небом“)²³. У средњој зони је: у десном кантону звезда петокрака а у левом зупчаник. У подножној зони су „валовитим линијама“ – једном ужом и три широко заталасане паралелне линије, представљени потоци (сл. 38, 39, 40, 41).

Макеш наводи предности свог једноставног, геометријског графичког решења као лаког за конструисање, читког и подесног за извођење у разним материјалима (штампа, метал, емајл, стакло, текстил, светлеће рекламе). На крају концизног „Описа...“ прецизира распоред боја: потоци и небо – плаво, земља – зелено, сунце – жуто и петокрака – црвено.

Предлог грба професора Макеша, артистички и стилски пецизан, прихваћен је од стране наручиоца са потпуним одобравањем и без примедби јер је испуњавао најважнија очекивања – симболима историјског тренутка, социјалистичког поретка и локалног друштвеног напретка кроз основне делатности: пољопривреду и индустријализацију.

Неколико година, колико је преостало до потпуне девастације, урушавања и претварања у супротност владајућег социјалистичког друштвеног уређења, амблем се доследно користио на свим званичним документима, позицијама и приликама.

Уређењем хералдичких правила по међународно признатим, традиционалним принципима, тзв. „Нове српске локалне хералдике“ (нормама које се користе у српској територијалној хералдици после 1992. године) ово знамење, са мноштвом других, сврстано је у категорију псеудохералдичких амблема – реликта социјалистичког доба који, иако уствари представља хибридную композицију историјски неутралних и идеолошких мотива, не поседује довољно хералдичких својстава да би могао да се назове грбом.

²³ Бранислав Макеш, Ibid.

Године 2003. овлашћене структуре Општине Рума затражиле су од Српског друштва за хералдику, генеалогiju, вексилологију и фалеристику²⁴ „Бели орао“ („Српско хералдичко друштво“), тада као јединог стручног удружења те врсте код нас, да предложи решење грба и заставе.

Општина Рума као титулар, односно наручилац, заузела је полазни став да треба, у могућој мери задржати елементе историјског грба. Територијална комисија „Српског хералдичког друштва“ је после стручне анализе, изразила мишљење да историјском грбу, као основном треба додати параферналије²⁵ виших нивоа примене (Средњи и Велики грб) а то подразумева и решење градског (општинског) стега (заставе).

Током маја исте године дефинисан је коначан елаборат нацрта решења организованог у три нивоа са прецизним блазонима и достављен на разматрање и усвајање општинској Комисији установљеној за ту сврху:

а) Мали грб

Сниженим таласастим резом подељен штит (наглашено барокне форме). Горе у плавом, из бокова штита израстају две природне голе руке испружених дланова које се сусрећу у позицији у близини шеврона²⁶, одевене у црвене рукаве до лаката. Испод сваке руке је по једна златна шестокрака звезда а доле пет пута тала-

²⁴ **Генеалогija**, од грчких речи γένεα (род, племе, колена) и λόγος (реч, говор, мисао) је наука о постанку, односима и коренима имена и презимена људи (родословље), животиња и биљака; Вексилологија је научно проучавање заставе. То је синтеза латинске речи vexillum и грчке речи λόγος (наука). Vexillum је био тип заставе кога су користиле римске легије током класичног периода; Фалеристика (od lat. Phalera) или наука о одликовањима је научна дисциплина из групе помоћних историјских наука, која изучава ордене, медаље, друге видове почаста као и њихове системе

²⁵ Параферналије су спољни украси грба. Изван поља штита се, по правилу, налазе параферналије првог (шлем, шлемни коронет или круна, челенка и плашт) и другог реда (држачи-чувари штита, венци, заставе, траке, натписи и девизе, одликовања и постамент).

²⁶ Две дијагоналне траке које се састављају у средини штита.

42.

43.

састо раздељене сребрне и зелене уске површине (румски потоци). Преко свега смештен је сребрни стуб уздигнут на три степеника исте боје. На врху стуба је отворена златна круна из које излази златни патријаршијски крст. С обе стране стуба, на плавом делу штита по вертикали, исписано је сребрним словима ISO десно и HER лево²⁷. (сл. 42)

б) Средњи грб

Опис идентичан као а) са додатком:

Штит је крунисан златном бедемском²⁸ круном и са три стране обухваћен гранчицама „јесењег“ (златног) гинка (*Ginkgo biloba*^{29,30}). (сл. 43)

в) Велики грб (две варијанте)

1. варијанта:

Опис идентичан као б) сем гинка и са додатком:

Држачи штита (чувари) су два раздељена водена јелена (морски јелен, sea stag, sea deer)³¹, у горњем делу представљени природно, се златним роговима, а у до-

44.

²⁷ Драгомир Ацовић, Пројекат грба и стега Руме, Српско друштво за хералдику, генеалогичку, вексилологију и фалеристику, Комисија за територијалну хералдику, Београд, 2003.

²⁸ Хералдичка круна (*corona muralis*) се користи за означавање припадности грба територији а не породици или појединцу. Бојом (сребро или злато) и бројем мерлона (пушкарница) одређује се величина и значај града.

²⁹ Гинко (мандаринско дрво, дрво дедова и унука, сребрна кајсија, бело воће) или лат. *Ginkgo biloba* листопадно је дрво и једини представник истоименог раздела (*Ginkgophyta*). Гинко је реликтна врста, живи фосил, која се до данас одржала још из мезозоика (према фосилним остацима). Некада је ово дрво било широко распрострањено, у Јури пре око сто седамдесет милиона година. У овом случају венац од гранчица подсећа да је Рума утемељена на древности природе и ишчезлих цивилизација које су основ данашњег и будућег постојања.

³⁰ Драгомир Ацовић, *Ibid.*

³¹ Спада у тзв. композитна хералдичка бића ретка у нашој хералдици (више примера у западној: енглеској, канадској и немачкој хералдици). У овом случају апострофира карактеристике јелена, као традиционалног симбола Срема и рибе, као симбола настанка Паноније и близине две велике реке које означавају границе територије Источног Срема.

њем златно. Поред њих пободено је у тло по једно природно златом оковано копље са кога се у поље вије златним ресама опточен стег (застава) Србије (десно) и Титулара - Општине Рума (лево). Стег Титулара је раздељен таласастим резом, горе у плавом су две златне шестокраке звезде а доле пет пута раздељено бело и зелено уско поље. Постамент је у травом обрастао благо заталасан предео. (сл. 44)

2. варијанта:

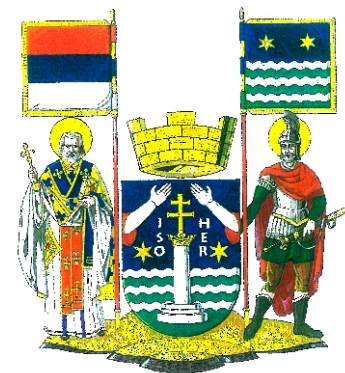
Опис идентичан као б) сем гинка и са додатком:

Држачи штита (чуvari) су: десно – св. Никола, епископ Мире ликијске, природног инкарната, седе косе и браде, са златним ореолом, одевен у епископски орнат; десном руком благосиља крстом а левом држи, прислоњено на груди, Левађеље; и лево – св. Флоријан, природног инкарната и проседе браде, одевен у сребрни оклоп, зелену тунику и огрнут црвеним плаштом, са сребрним шлемом црвене перјанице и мачем у корицама који држи у левој руци. Постамент је златном травом обрастао благо заталасан предео. (сл.45)

Подваријанта 2. варијанте садржи измењену, донекле смирену барокну форму штита и другачије колорисане делове орната св. Николе.³² (сл.46)

Општинска комисија је једногласно дала сагласност на предлог Малог (основног) и Средњег грба. По питању Великог грба чланови комисије су се различито изјаснили што је резултирало одлагањем коначне одлуке.

Нешто касније, на седници ИО СО Рума, одборници су одабрали најрепрезентативнији, велики грб са морским јеленима као чуварима штита.³³

45.

46.

³² Драгомир Ацовић, Ibid.

³³ Р.Ж., Усвојен Велики грб Руме, <http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/2003/07/11/srpski/V03071002.shtml>

47.

Избор новог, хералдичког грба пратио је спорадичан јавни иступ извесног броја грађана са опречним мишљењем и прилично оштрим, непомирљивим негирајућим ставовима³⁴. Већина примедаба се односила на распоред боја за који се веровало да је није аутентичан, коришћење параферналија које такође нису постојале у историјском грбу и наводно стилско угледање и некритичко, дословно парафразирање грба Руме из популарног, квази хералдичког албума са сличицама „Грбови Југославије“ у издању загребачке филијале фирме „Kaffee Handelsgesellschaft AG“ (Kaffee HAG)³⁵ из Бремена у Немачкој, око 1936. године. Занимљиво је да се у овом рекламном албуму за лепљење сличица, поред Руме (једног од 256 укупно представљених) појављују, наводно историјски, хералдички амблеми још седам насељених места са територије румске општине.³⁶

Одређен број сличних, супротних, мишљења није довео до промене афирмативног става титулара, па је тако овај грб са свим прихваћеним варијантама до данас остао важећи званичан знак општине Рума.

Дакле, као и на претходним градским амблемима (без обзира на временске и идеолошке удаљености), три потока су и овде, на грбу који поштује све актуелне, прописане стручне хералдичке стандарде, заузела важно, централно место у подножној зони свих верзија штита а најважније (поред шестокраких звездица) на застави Руме која се вије на репрезентативним јавним зградама, службеним просторијама највиших руководилица општинске управе и представља свој град у свим најсвечанијим приликама (сл. 47).

³⁴ Душан Бубало, Велики блефер, <http://www.nin.co.rs/2003-08/21/30434.html>

³⁵ Ралф Хартеминк и Жељко Хајмер (Heimer), Хералдички албуми твртке Кава Хаг https://www.academia.edu/28406245/Heraldi%C4%8Dki_albumi_tvtke_Kava_Hag_GiZ_4_2008_

³⁶ Вогањ, Мали Радинци, Краљевци, Путинци, Добринци, Доњи Петровци, Буђановци и Грабовци (Грабово?)

Становници Руме су тако, још једном, прихватили и наставили да на званичном обежју града генерацијама изражавају вековну приврженост аутентичном природном ресурсу који им, у различитим аспектима, значи много, много више него што реално на први поглед изгледа.

Ова спонтана манифестација позитивног односа према блиском природном ресурсу могла би, под одређеним околностима, да буде подстицај и добра основа да се, уз дефинисан, исправан став и подршку локалне управе, мали аутентичан слив водотока у самом срцу урбане зоне града у експанзији, актуелизује и учини култивисаним и примамљивим местом, зоном предаха у прихватљиво еколошки унапређеном амбијенту.

Библиографија:

- Bárczay, Oszkár. *A Heraldika Kézikönyve*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1897.
- Atlagić, mr Marko. *Grbovi plemstva u Slavoniji 1700-1918*. Čakovec: RO „Zrinski“ TIZ, 1982.
- Макеш, Бранислав. *Опис грба града Руме*. необјављени рукопис, Београд 23 X 1986. ОУЗ ЗМР
- Букуров, др Бранислав и др Слободан Ђурчић. *Општина Рума, географска монографија*, Нови Сад: Институт за географију ПМФ НовиСад, 1990.
- Ацовић, Драгомир. *Пројекат грба и стега Руме*, Београд: Српско друштво за херардику, генеалогiju, вексилологију и фалеристику „Бели орао“. Комисија за територијалну хералдику, 2003.
- Najcer Sabljak, Jasminka i Silvija Lučevnjak, *Likovna baština obitelji Pejačević*, katalog izložbe, Osijek: Galerija likovnih umjetnosti, 2013.
- Ацовић, Драгомир и Љубодраг Грујић. *Хералдика Карађорђевог дома*. каталог изложбе, Оплепац, Топола: Задужбина Краља Петра I, 2017.
- Више текстова у електронској форми.

Streams of Ruma – heraldic symbol of the city emblems

Streams of Ruma

Three of the total 14 streams which flow down the south slopes of Fruska Gora: Jelenacki, Borkovacki and Kudoski stream played a pivotal role in many different ways, in the selection of location, development of a plan and the later development of Nova Ruma from the half of the 18th century until today.

As an important and authentic, specific geographical-hydrographic feature of this part of Srem, they occupied a key place at the three previous city emblems in the shape of three wavy beams in the bottom zone or foot, bottom third of the heraldic shield.

Historical coat of arms

On 1st January, 1749, only a few years before the foundation, construction and the settlement process of Nova Ruma, the owner of the property and the founder of the settlement, landowner baron Marko Pejacevic (Marcus Alexander Pejacevich, 1694-1762) issued the so-called “Slobodnica“(Charter on free market town status) to the residents of that time, with the goal of precise regulation of relations, rights and obligations, free citizens and feudal lords. Among other things, one of the 16 points of this important document contains the following: “in the same manner as other free market towns or cities, Ruma is to obtain its coat of arms and a stamp“.

The composition of the coat of arms of Ruma illustrates the usage of different but already existing and known heraldic elements. The central motif, a crowned pillar, was taken from a range of variants of coat of arms belonging to Pejacevic family. The change is illustrated in a three-level pedestal which was replaced by a one level-pedestal. From his crown at the top of the pillar, a silver patriarchate cross, incorporated from the Hungarian coat of arms, arises. Two gold six-pointed stars located in the middle zone of the shield from the left and from the right side, might represent a feature of the, in those days, current administrative-political belonging to the Slavonian kingdom in the scope of Habsburg Monarchy, which has such a star on its coat of arms.

Special, specific elements of the coat of arms of Ruma are the following: two arms bent in elbow, with rolled up sleeves and uncovered forearm, initials in two columns, left and right along the pillar: IHS and EOR (In Hoc Signo Evadet Opiddum Ruma) and especially, the motif of three watercourses – the streams of Ruma.

The colours of the historical coat of arms of Ruma are partially documented in “Statute of the administration arrangement of the autonomous and chartered market town of Ruma“ from 1884. According to this document, the variant of the French baroque shield was in the tone of one of the auxiliary heraldic colours, tenne – the colour of chestnut tree, the streams and the pillar are silver and the crown is gold. The colour of other elements: patriarchate cross, the pillar capital, the arms and others is not determined here, and it was presumably used arbitrarily- depending on the occasion.

Socialist emblem

During 1986 (237 years from obtaining the first coat of arms), Ruma got a new mark. After the competition failed, municipal committee chose an academic graphic artist and a painter, the professor of applied arts in Belgrade, Branislav Makes from Ruma, to make an emblem for the town of his childhood and youth.

He immediately noticed the streams of Ruma as the only symbol which he could repeat in such a determined emblem. He chose a shield which he defined as “the variant between the French and the Swiss” divided horizontally in three parts. The upper zone is marked by the arch which connects the left and the right upper angle of the shield and it signifies 45th geographical parallel. Above it is the schematic display of the sun and the ear of wheat (“... in the central part and it connects land and water with the sun and the sky”). In the middle zone there is the following: in the right canton a five-pointed star and in the left a gear. In the bottom zone, there are “wavy lines” – one narrow and three wide parallel lines, which represent the streams of Ruma.

Upon the arrangement of heraldic rules according to international traditional principles, this sign, together with numerous other signs, was categorized as pseudo-heraldic emblem – a relic of socialist era which, although it represents a hybrid composition of historically neutral and ideological motifs, it does not own sufficient number of heraldic features to be called a coat of arms.

Coat of arms with heraldic standards

In 2003, authorized bodies of the Municipality of Ruma sought for a new solution of the coat of arms and the flag from the Serbian Heraldry Society “White Eagle”.

Having the role of the titular, Municipality of Ruma, i.e. the client, took an attitude that the elements of the historical coat of arms should be kept to the extent this is allowed. After expert analysis had been carried out, territorial committee of the Serbian Heraldry Society, expressed an opinion that the historical coat of arms should also contain paraphernalia which have more levels of application (Middle and Large coat of arms) which further envisages the solution of the city (municipal) flag.

During May of the same year, the final elaborate of the solution draft organized in three levels with precise blazons was defined and submitted for consideration and adoption of the Municipal Committee appointed for that purpose:

a) Small coat of arms

A shield divided by a lowered wavy cut (with an emphasized baroque form). In the upper part in blue, from the sides of the shield stem two proper bare arms of extended palms which are joined in the position near chevron, dressed in red sleeves up to elbows. Under each arm is one golden six-pointed star, and below silver and green narrow surfaces divided in a wavy way five times (Ruma streams). Above everything there is a silver pillar raised on three steps of the same colour. On the top of it is an open golden crown from which rises a golden patriarchate cross. On the both sides of the pillar, on the blue part of the shield vertically, it is written in silver letters ISO on the right side and HER on the left side.

b) Middle coat of arms

Description is identical to a) with an addition:

The shield is crowned with a golden ramparts crown and surrounded on three sides by small branches of “autumn” (golden) ginkgo (Ginkgo biloba).

в) Large coat of arms

Description is identical to b) excluding ginkgo and with an addition:

Shield supporters (guardians) are two divided water deer (sea deer), which are represented naturally in the upper part, with golden horns, and in the bottom part in a golden colour. Next to them, there is a proper gold-plated spear thrust in the ground, from which a gonfalon (flag) of Serbia (right) and Titular – Municipality of Ruma (left) studded with tassels wave into the field. The gonfalon of the Titular is divided by a wavy cut, above in blue colour there are two golden six-pointed stars and below white and green narrow field divided five times. Compartment is a mildly wavy area overgrown in grass.

Just like in previous city emblems (regardless of distances in time and ideologies), on this coat of arms which follows all current, prescribed heraldic standards, three streams have taken an important, central place in the pedestal zone of all variants of shield. Even more importantly (in addition to six-pointed stars), they occupy a central place on the flag of Ruma which waves on representational public buildings, official premises of the highest managers of city government and represents its town in most solemn occasions.

Residents of Ruma have thus, in the right way, continued to express centuries-old commitment, and through generations they commemorate their authentic natural resource which, in various aspects, means to them much, much more than it initially seems.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

929.6 (497.113 Ruma)

ЈАНКОВИЋ, Драгомир, 1952-

Румски потоци - хералдички симбол градских амблема / Драгомир Јанковић. - Рума:
Завичајни музеј, 2017 (Рума: Штампа). - 36 стр. : илустр. ; 22cm

Тираж 150. - Библиографија.

ISBN 978-86-85199-12-7

а) Хералдика - Рума

COBISS.SR-ID 314254087

